

A young man wearing a blue hoodie and a dark cap is leaning over a desk, writing in a notebook with a red marker. The background is a plain, light-colored wall. The text 'KLAP' is overlaid on the image, with 'K', 'L', and 'P' in orange squares and 'A' in a dark, stylized font.

K L A P

Kreativt
Langsigtet
Arbejds-
Planlægning

**Gennem Lov om Ungdomsuddannelse
for unge med særlige behov**

Resume

Lovgivningsmæssigt har Danmark aldrig været mere parat til at inddrage mennesker med udviklingshæmning på arbejdsmarkedet. Senest har "Lov om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov" og lov om personligassistance til personer i job med løntilskud fjernet de sidste rester af strukturelle barrierer for en aktiv erhvervskarriere. Dermed handler det nu kun om at ændre gamle vaner.

Erfaringerne fra brugen af "Lov om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov" viser, at samfundets anvendelse er knapt så visionær, som der var lagt op til i loven. I praksis bliver det ofte en gentagelse af tidligere tiders praksis, hvilket vil sige visitation til beskyttede værksteder. I Landsforeningen LEV mener vi, at op mod en 1/3 af de mere end 8900 udviklingshæmmede, der arbejder på et beskyttet værksted vil være i stand til at virke på det ordinære arbejdsmarked.

Det kræver en fælles indsats at vende udviklingen, "Projekt-KLAP", er det projekt, der med et praksisnært fundament viser vejen for, hvordan virkeligheden gennem nytænkning også kan se ud for udviklingshæmmede. "Projekt-KLAP", handler ikke kun om hvordan mennesker med udviklingshæmning får adgang til en større udfordring i tilværelsen, det handler også om en mere optimal anvendelse af samfundets ressourcer.

Målsætning i "Projekt-KLAP" er:

- Etablering af 350 praktikpladser på det private arbejdsmarked for mennesker med udviklingshæmning i projektets 3 regioner
- Etablering af 150 jobs på det private arbejdsmarked for mennesker med udviklingshæmning i projektets 3 regioner
- En "Hvad kan jeg blive portal" for mennesker med udviklingshæmning, der med lyd og billeder viser de mange forskellige job, der eksistere som et alternativ til at arbejde på beskyttet værksted.

Indhold

Resume	2
Indhold	3
Baggrund	4
Interessentanalyse	5
Problemanalyse	9
Det er ikke nyt, det er prøvet før	10
Lovgivningen er på plads, nu handler det om forandringsvilje	11
Sådan skal det gøres!	12
Fremtidig forankring	14

Baggrund

Danmark har aldrig været mere parat til at tage imod mennesker med udviklingshæmning. Aldrig har lovgivningen været så effektivt indrettet på, at der skal være alternativer til en fortsat institutionalisering af mennesker med udviklingshæmning.

Samtaler med udviklingshæmmede viser, at det de ønsker, er en kæreste og et rigtigt arbejde. Det med kærester kan være svært at hjælpe med, men mulighederne for et rigtigt arbejde er der. I praksis sker der desværre ikke meget, og 10 års erhvervskonjunktur med så godt som næsten fuld beskæftigelse er gået upåagtet hen over hovederne på mennesker med udviklingshæmning. I midten af 1990'erne var der 8900 værkstedspladser til mennesker med udviklingshæmning; det er der stadig i dag.

Da Folketinget besluttede at gennemføre en ungdomsuddannelse til unge med særlige behov og dermed unge udviklingshæmmede, var det et kvantespring fremad. Der blev sendt et klart signal om, at uddannelse ikke kun er en privat sag, hvis den fælles målsætning om, at 95% af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse; det vedkommer hele samfundet.

Trods de unikke gode muligheder er virkeligheden en anden. Mennesker med udviklingshæmning, der gennemfører en ungdomsuddannelse, visiteres stadig til offentlig forsørgelse, uden der gøres reelle forsøg på at finde alternativer. Alternativerne skal ikke findes for enhver pris, men det danske samfund bygger på det solidariske forsørgelsesprincip, nemlig at du yder efter evne og modtager efter behov.

Vanens magt

Det interessante er at se på de forhold, der begrænser mennesker med udviklingshæmning i et aktivt liv med en erhvervskarriere som alle andre. Når det nu ikke længere er lovgivningen, hvad er det så? Udviklingshæmmede begrænses i deres udviklingsmuligheder af, at de, der skal støtte og vejlede, ikke har kendskab til brugbare alternativer til beskyttede værksteder eller aktivitetscentre. Personligt er det ærgerligt, og samfundsmæssigt er det dyrt ikke at have den nødvendige viden om alternativer til beskyttede værksteder.

Interessentanalyse

Interessentanalysen skaber klarhed over de aktører Landsforeningen LEV ser i forhold til arbejdet med ungdomsuddannelsen for udviklingshæmmede og andre med særlige behov. Interessentanalysen afspejler Landsforeningen LEVs fortolkning af de nævnte aktørers ageren.

Der er følgende interessenter: Forældre, folkeskoler, specialklasserækker og specialskoler, sagsbehandleren/kommunen, UU-vejledere, det kommunale Jobcenter B, det lokale erhvervsliv, lokale og regionale beskæftigelsesråd, det nationale Jobcenter C for mennesker med handicap og udbydere af STU (den særlig tilrettelagte ungdomsuddannelse).

Forældre

Forældrene har en interesse i, at det går deres barn godt. Erfaringerne viser, at forældre ofte føler sig splittet, når det handler om fremtiden. På den ene side ønsker de et så indholdsrigt liv for barnet som muligt, og på den anden side tænkes der på, hvad skal der ske med barnet, når de ikke længere er til stede. Forældrene har naturligvis ikke den alt favnede viden om de forskellige muligheder, og samtidig er de bange for at sætte "barnet" ud på for dybt vand. Derfor lader de sig ofte råde til den sikre og kendte løsning, som er pensionsafklaring og et beskyttet værksted eller et aktivitetscenter. Nogle gange kommer der et skisma mellem tryghed og omsorg i forhold til at lade barnet prøve grænser og søge nye muligheder.

Folkeskoler, specialklasserækker og specialskoler

Alle børn modtager undervisning inden for folkeskolelovens rammer, trods det er det meget forskelligt, hvordan den enkelte elev oplever og opleves i undervisningen. Generelt gælder det, at elever med udviklingshæmning ikke i samme omfang som andre børn modtager en kvalificeret og udviklende erhvervsvejledning fra folkeskolens 7. undervisningsår. Tidligere har der i de såkaldte "20.2 tilbud" ikke været tilknyttet erhvervsvejledning til tilbuddet, da erhvervsvejledningen har været en kommunalfunktion, og hovedparten af de givne "20.2 tilbud" har været amtslige. Ligeledes er det vores opfattelse, at mange underviserer som følge af manglende viden har haft svært ved at se et erhvervsperspektiv for den enkelte elev. Samtidig har der været en indforståethed eller selvautomatik i, at eleven skulle videre til det amtslige ungdomstilbud, hvis et sådant eksisterede.

Sagsbehandleren / kommunen

Sagsbehandlerfunktionen i kommunen, spiller for mange familier med udviklingshæmmede en vigtig rolle. Sagsbehandleren kender familien, og deres ønsker for sikkerhed og omsorg. Der er derfor en tilbøjelighed til, at det offentlige sociale system producerer serviceydelser og løsninger, der er velkendte. Den udviklingshæmmede har ikke mulighed for at søge om optagelse i en a-kasse, da der ofte ikke er adgang til uddannelse, der berettiger til optagelse efter endt uddannelse. Dermed er det sagsbehandleren, der skal være behjælpelig, hvis den udviklingshæmmede ønsker et job. Efter kommunalreformen er det sagsbehandleren, der i samarbejde med Jobcenter B skal sørge for at finde løsninger på et ønske om beskæftigelse. I de fleste tilfælde magter hverken sagsbehandleren eller Jobcenter B, at løse denne opgave med andet resultat end beskyttet værksted eller aktivitetscenter. Det er vores opfattelse, at den manglende indsats i stort omfang kan tilskrives et meget højt effektivitetskrav, og dermed vælger sagsbehandleren den kendte løsning for både socialrådgiveren og ikke mindst for forældrene, da den skaber tryghed.

UU-vejledere

UU-vejlederen skulle jf. deres uddannelse og deres erfaring have et grundlæggende kendskab til, hvordan man kan sammesætte et tilbud, så den enkelte unge med udviklingshæmning får optimale muligheder for at omsætte erfaringer til praksis på arbejdsmarkedet. I praksis viser det sig, at UU-vejlederne kun har et begrænset kendskab til mennesker med udviklingshæmning, og alt for ofte er låst i en tanke eller forestilling om, at først gennemfører man en ungdomsuddannelse, og derefter finder man et job. Muligheden, der ligger i de 12 ugers afklaring, bliver ofte anvendt i forhold til praktikforløb på beskyttede værksteder eller aktivitetscentre. Dermed signaleres det indirekte, at beskæftigelsesperspektivet ikke er på det ordinære arbejdsmarked, men i stedet i regi af beskyttet værksted eller aktivitetscenter. UU-vejlederne mangler redskaber, og erfaringer til at kunne koble en ung udviklingshæmmede sammen med en privat arbejdsgiver, hvor der vil kunne planlægges et praktikforløb, og hvor dele af ungdomsuddannelsen vil kunne lægges, såfremt det vurderes som værende hensigtsmæssigt. Efter samtaler med en del UU-vejledere tegner der sig ligeledes et billede af, at kommunerne mere eller mindre direkte ønsker, at UU-vejlederen skal komme op med en plan, der vil kunne benytte sig af de uddannelsesfaciliteter kommunen allerede råder over, hvorved formen bliver bestemmende for indholdet, i stedet for som loven lægger op til, at indholdet skal bestemme formen.

Det kommunale Jobcenter B

Det kommunale Jobcentre B er den udviklingshæmmedes indgang til arbejdsmarkedet. Jobcenter B har erfaringsmæssigt store vanskeligheder med håndteringen af udviklingshæmmede, når centeret skal foretage arbejdsevnevurderingen, der klarlægge den arbejdsevne, der er i behold. Når arbejdsevnen er klarlagt, tilsiger lovgivningen, at man skal søge at finde et muligt match, hvor borgeren kan udnytte sin erhvervsevne. I praksis viser det sig, at det har jobcentrene ikke ressourcer til, og ofte vil forældren også trække i retning af tildelingen af en pension. Hertil skal lægges, at Jobcenter B ikke råder over et kontaktnet af virksomheder, hvor man vil kunne finde jobs til mennesker med udviklingshæmning. Løsningen bliver derfor ofte enten pension eller afklaringsydelse. I det tilfælde, hvor den udviklingshæmmede selv henvender sig og har en aftale med en virksomhed, er det vores erfaring, at sagsbehandlingen er hurtig. Der er således ikke tale om institutionel modvilje.

Lokalt erhvervsliv

Der er lokalt i erhvervslivet en stor efterspørgsel på medarbejdere til "arbejdskraftintensive job", der samtidig ligger på et lavt lønniveau. En gennemgang af diverse ugeaviser vil bekræfte denne antagelse, hvor job som flaskedreng, butiksassistent og rengøringsassistent osv. er blevet mere og mere vanskelige at besætte. Til tider modtager vi henvendelser fra virksomheder, der ønsker at ansætte udviklingshæmmede; de har talt med kommunen og synes at finde sig selv i dead-lock, hvilket set ud fra et virksomheds- og samfundsmæssigt perspektiv er ineffektiv udnyttelse af ressourcerne.

Lokale / regionale beskæftigelsesråd

De lokale beskæftigelsesråd skal i princippet beskæftige sig med strategier og tiltag, der vil kunne hjælpe det lokale arbejdsmarked. De må nødvendigvis have en interesse i, at der vil kunne frigives ressourcer til de tidligere beskrevne typer af job, men det kræver naturligvis viden om, at denne mulighed eksisterer. Det er vores erfaring, at der kun meget få steder i landet, findes en fornuftig kobling mellem erhvervsrådene og mennesker med udviklingshæmning, men igen har vi ingen grund til at tro, der skulle være modstand mod gruppen med udviklingshæmning. Ud fra vores betragtning handler det om vaner og uvidenhed.

Nationalt Jobcenter C for mennesker med handicap

I forbindelse med kommunalreformen blev det besluttet at oprette en række forskellige nationale jobcentre. Der blev således oprettet et Jobcenter C i Vejle, der skal have særlige kompetencer og viden omkring mennesker med handicap og koblingen til arbejdsmarkedet. Jobcenteret besidder uden tvivl megen faglig viden. Deres fokusområde er bare ikke mennesker med udviklingshæmning. Jobcentret er velfungerende i konkrete situationer med fortolkninger af lovtekster, i forhold til hvor meget og hvor lidt støtte der kan tildeles osv.

Udbydere af STU

Lov om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov er en lov, der bygger på, at fundamentet for en uddannelse er en uddannelsesplan. Planen vil så kunne indeholde elementer, der hentes fra forskellige eksisterende tilbud eller fra nye tiltag. Desværre er der en del af uddannelsesinstitutionerne, der finder denne opgave for kompleks, hvorfor der er flere eksempler på, at uddannelsesinstitutioner tilbyder kommunerne konceptløsninger på den særlige ungdomsuddannelse. Herved bliver det ikke den unge, der primært kommer til at sætte rammen for uddannelsen, men uddannelsesinstitutionen der kommer til at sætte rammen. Derved kan man godt forestille sig, at der vil komme en vis inert i systemet i forhold til at bryde med kendte strukturer. Høringen i Landstingssalen i foråret 2008 omkring ungdomsuddannelsen bekræfter på en række punkter denne institutionelle inert mod forandring.

Problemanalyse

På baggrund af interessentanalysen er det muligt at udkrystallisere problemfelterne.

Lov om ungdomsuddannelse til unge med særlige behov udnyttes ikke optimalt. Der kan sandsynligvis findes mange forskellige argumenter for, hvorfor den ikke udnyttes optimalt. Optimalt skal i denne kontekst ses som i hvor høj grad loven bruges som det individuelle redskab. Loven skal sikre den unge udviklingshæmmede adgang til at stifte bekendtskab med forskellige former for beskæftigelse, eventuelt kombineret med praktikforløb i den private sektor. De nuværende erfaringer viser, at man såvel inden for socialforvaltningsregi som i regi af UU-vejledningen ofte udarbejder uddannelsesplaner, hvor der indarbejdes praktikforløb på beskyttede værksteder, og eller hvor undervisningen i meget høj grad kommer til at være en kopi af den undervisning, der tidligere blev praktiseret under lov om kompenserende specialundervisning for voksne.

Unge udviklingshæmmede skal naturligvis have den samme ret som andre unge til at vælge ungdomsuddannelse til og fra, men forskellen mellem unge udviklingshæmmede og andre unge er, at de unge udviklingshæmmede ofte ikke selv vil være i stand til at søge informationer, og viden om de muligheder der eksisterer; derfor bliver de i høj grad afhængig af, at omgivelserne har den nødvendige viden.

Spørgsmålet er: Hvorfor vejledes der uden inddragelse af de nye muligheder, som lovgivningen giver? De primære årsager skal med stor sandsynlighed findes i:

- **Vanetænkning.** Sagsbehandleren har en hverdag med et stort arbejdspress, og kommer af vane til at vælge løsninger for den enkelte borger, der også blev benyttet af den foregående kunde ud fra devisen: "Kom sagen retur? Hvis ikke, så var den afleveret det rette sted."
- **Uvidenhed.** I dag er det Ungdommens uddannelsesvejledning og dermed uddannelsesvejlederne, der skal være med til at skrive de individuelle uddannelsesplaner. Lovteknisk er det ikke nyt for uddannelsesvejlederne at have med mennesker med udviklingshæmning at gøre, men i praksis er det "jomfruelig jord" for næsten alle vejledere, da unge udviklingshæmmede i praksis ikke har været omfattet af uddannelsesvejledningen.
- **Usikkerhed.** Hvordan forvaltes lov om ungdomsuddannelse for unge med udviklingshæmning og andre med særlige behov. Kontekstuelt opfatter man i Danmark, at uddannelse er noget der foregår i en skole eller i en uddannelsesinstitution; der er dermed ingen praksiserfaring med at koble den særlige ungdomsuddannelse, praktikforløb og fremtidige arbejdspladser sammen

- **Økonomisk binding.** Kommunerne har efter kommunalreformen overtaget alle de beskyttede værksteder, og mener selv at have en legitim og naturlig interesse i at optimere disse faciliteter. Dette kan så føre til, at man får en fortsat tilgang af borgere, dog uden at foretage en cost-benefit analyse af hvad konsekvenserne kunne være, hvis man helt eller delvis fandt et beskæftigelsesforhold på det ordinære arbejdsmarked til borgeren.

Det er ikke nyt, det er prøvet før

At udviklingshæmmede har svært ved at bryde vanes magt, er langt fra en ny situation. Det skyldes dels deres udviklingshæmning, forældrenes ønske om omsorg og til dels samfundets vilje til at levere "fra vugge til grav løsninger". Det handler måske også om et menneskeligt værdiperspektiv, hvor mennesker med udviklingshæmning ikke udgør en samfundsmæssig ressource, men i stedet en byrde.

I hele landet har der været kørt forskellige projekter, der alle har handlet om at lette eller sikre en anderledes og bedre adgang til arbejdsmarkedet. Måske kan man mene, at der ikke er grund til at støtte de udviklingshæmmede ønske om "rigtig arbejde", når der er plads, rum og muligheder for aktiviteter på beskyttede værksteder. Svaret er lige til: Fordi mange udviklingshæmmede rigtig gerne vil have et arbejde og dermed være en del af fællesskabet. Eksempelvis har det tidligere Viborg Amt via en målrettet indsats succes med at skabe mere end 50 praktikpladser for udviklingshæmmede. Det lykkedes, fordi man valgte at gå andre veje. Der blev ansat to jobkonsulenter, hvor den ene var agronom og den anden social- og sundhedshjælper. Altså medarbejdere, der ikke traditionelt havde beskæftiget sig med udviklingshæmmede. Det lykkedes, fordi medarbejderne via opsøgende arbejde fik skabt et kontaktgrundlag til de mange små og mindre virksomheder i området. Et andet eksempel er Nextjob, som var et uddannelses- og arbejdsprojekt mellem tre amter på Sjælland. Projektet viste, at det var muligt at uddanne udviklingshæmmede, så de kunne varetage funktioner på det ordinære arbejdsmarked. Erfaringen viste, at det ofte var meget vigtigt, at uddannelsen lå tæt på eller var forankret på den pågældende arbejdsplads.

Lovgivningen er på plads, nu handler det om forandringsvilje

I dag er der, som nævnt i indledningen ikke, lovtekniske barrierer. Lov om ungdomsuddannelse for udviklingshæmmede og andre med særlige behov er fleksibel og kan skues sammen på et utal af måder. Eksempelvis er det muligt, at gennemføre tre års uddannelse på en eller flere uddannelsesinstitutioner. Det er også muligt, at uddannelsen forlægges i forlængelse eller i forbindelse med den fremtidige arbejdsplads, således at der løbende sker en opkvalificering af den enkelte borger, således at borgeren langsomt vil kunne mestre flere og flere funktioner.

Job med løntilskud

Efter endt uddannelse vil den udviklingshæmmede kunne komme ud og arbejde på virksomheden i job med løntilskud. Job med løntilskud, er afløseren for skånejobordningen, der igen er afløseren for 1/3-stillinger, der giver mulighed for, at udviklingshæmmede kan komme ud på arbejdsmarkedet. Job med løntilskud henviser til, at de ikke vil kunne yde det samme som et menneske uden handicap. Arbejdsgiveren betaler mindst 20. kr. i timen for denne ordning.

Personlig assistance til personer i job med løntilskud.

I erkendelse af, at mennesker med udviklingshæmning kan have vanskeligheder på arbejdsmarkedet, vanskeligheder der sjældent skyldes besværlige jobfunktioner, men skyldes de manglende sociale kompetencer udviklingshæmmede ofte har. Baggrunden for ordningen var, at mange virksomheder gerne ville have udviklingshæmmede ansat, men ofte var der vanskeligheder med at den udviklingshæmmede socialt faldt igennem på arbejdspladsen, og dermed ikke længere blev set som en gevinst, men snarere som en belastning. Den personlige assistance- ordning til udviklingshæmmede i job med løntilskud, giver virksomheden muligheden for blandt det øvrige personale, at finde en kontaktperson til den udviklingshæmmede. Virksomheden bliver betalt time for time for denne ydelse.

Pause i førtidspensionen

Hvis man er ude og arbejder, og mener at det går så godt, at man ikke længere vil være afhængig af førtidspensionen, kan man sætte den på pause, og se hvordan tingene går. Hvis det ikke går, kan man blot vælge at gå tilbage til sin førtidspension, men hvis det lykkes, at klare sig uden offentlig støtte, ja så er det jo en solstrålehistorie!!

Sådan skal det gøres!

Som det er nævnt nogle gange så er mulighederne mange, og samfundsmæssigt har vi vel næppe været tættere på. Samfundet mangler arbejdskraft, en arbejdskraft udviklingshæmmede vil kunne bidrage med.

Vi planlægger 3-årig kampagne med 3 søjler. De 3 søjler er:

1. Ansættelse af mønsterbrydere
2. Udvikling af informations- og vejledningsmateriale
3. Udvikling af en "Hvad kan jeg blive portal".

1. Der ansættes "mønsterbryder" i hver region af projektet. Kommunerne gives mulighed for at trække på mønsterbrydernes ekspertise og erfaringer, når det handler om at ændre udviklingshæmmedes voksenperspektiv fra beskyttet beskæftigelse til en plads på det ordinære arbejdsmarked. Mønsterbryderne hjælper den lokale UU-vejleder med input til uddannelsesplanen, og er behjælpelig med at identificere private arbejdspladser, der i første omgang vil kunne tjene som praktiksteder, men gerne praktiksteder med henblik på senere beskæftigelse. Mønsterbryderen vejleder ligeledes om, hvordan kommunen kan lave det lovpligtige opfølgingsarbejde. Målsætningen er, at vi over en 3-årig periode etablerer 350 praktikpladser og mere end 150 ansættelsesforhold fordelt på projektets 3 regioner.
2. Der udvikles informations- og vejledningsmateriale, der målrettes til Ungdommens Uddannelsesvejledning og de enkelte uddannelsesvejledere. Materialet skal med udgangspunkt i en forståelse af mennesker med udviklingshæmnings særlige behov eksemplificere, hvorledes der identificeres og skabes brugbare alternativer til et voksenliv på et beskyttet værksted. Materialet skal være konkret og tage den enkelte uddannelsesvejleder i hånden fra den første kontakt med den udviklingshæmmede, indtil en færdig uddannelsesvejledning foreligger. Materialet skal desuden kunne vejlede kommunerne om, hvorledes man kan gøre brug af den eksisterende lovgivning, eksempelvis i forhold til job med løntilskud eller personlig assistance til personlig i job med løntilskud
3. Der udvikles en "Hvad kan jeg blive portal". Portalen skal bruges af forældre og udviklingshæmmede til at igangsætte en dialog og forestilling om, hvad voksenlivet kan indeholde. Portalen skal ligeledes give adgang til erfaringsudveksling mellem forældre. Der er ingen tvivl om, at forældre vil være usikre, da der hermed bliver introduceret noget nyt, noget "systemet" ikke tidligere har talt om, men ved at lade forældre dele erfaringer med hinanden sikres det, at de bedste og mest kritiske bliver projektets bedste budbringere. Det kræver ganske lidt, at

skabe bekymring, men ganske meget at afmontere den igen. Portalen skal være en interaktiv portal, hvor mulighederne illustreres med videoklip, interviews og artikler, da det vil hjælpe nye forældre til at anerkende, at deres barn også kan have en voksentilværelse væk fra det beskyttede værksted.

Fremtidig forankring

Målsætningen vil være, at der med "KLAP-projektet" er skabt en bevidsthed om, at det samfundsmæssige fornuftige i at engagere alle de der gerne vil ud på det ordinære arbejdsmarked. Kommunerne vil med deres aktive deltagelse, erfare at behovet for beskyttede værkstedspladser ikke vil være af samme dimension. Det er vores forventning, at man via "KLAP-projektet" lokalt har fået så mange erfaringer, at ingen i de kommunale jobcentre B vil være i tvivl om nødvendigheden af at ansætte en lokal mønsterbryder.